

Startnotitie

Jihadistisch extremisme in Noord Afrika

Versie 13 juli 2010

Soort analyse

Een overzicht en politiek-wetenschappelijke analyse van de opkomst van jihadistisch-extremistische organisaties en bewegingen in Noord Afrika, meer in het bijzonder in de landen van de Maghreb, de Sahel en op het grensgebied tussen enerzijds islam en anderzijds christendom c.q. Afrikaanse traditionele religies.

Opdrachtgever

 NCTb

Uitvoerders

Nederlandse Defensie Academie, Faculteit Militaire Wetenschappen

Binnen de sectie Internationale Veiligheidsstudies van het cluster Krijgswetenschappen van de Nederlandse Defensie Academie wordt in het kader van het Kennis- en Onderzoeksplan onderzoek gedaan naar *stability and reconstruction*. Een onderzoeksproject naar religie en internationale veiligheid maakt daar deel van uit. Dit biedt een relevant kader waarbinnen ruimte kan worden gemaakt voor het voorgestelde onderzoek. Voorgesteld wordt dat de formatie van de sectie Internationale Veiligheidsstudies voor een periode van 5 maanden wordt uitgebreid met een voltijds beginnend academicus / junior-onderzoeker, die het Arabisch machtig is. De betreffende onderzoeker wordt begeleid door een universitair hoofddocent. De begeleiding kan binnen de bestaande formatie worden gevonden.

Doelstelling

Het doel van het voorgestelde project is het bieden van een toegankelijk overzicht van actuele ontwikkelingen op het gebied van extremistische jihadistische organisaties in de regio.

De onderzoeksresultaten worden in een zodanig format gepresenteerd – een “staalkaart” - dat de informatie eenvoudig kan worden geactualiseerd, geraadpleegd en eventueel kan worden uitgebreid naar nieuw toe te voegen landen.

Probleemstelling

Volgens de vorige Amerikaanse president, George W. Bush, is er in islamitisch Noord Afrika sprake van een “new front in the war on terrorism”. Sinds een aantal jaren valt in deze regio de opkomst waar te nemen van jihadistische extremistische organisaties, netwerken en groepen. Het voorgestelde onderzoek wil trachten deze ontwikkelingen in kaart te brengen en te duiden in termen van stabiliseren en destabiliseren van internationale veiligheid.

In tegenstelling tot de grote internationale belangstelling voor het Midden Oosten en Afghanistan is weinig aandacht besteed aan de opkomst van jihadistisch extremisme in Noord Afrika. Sinds het begin van de 21e eeuw opereert vanuit Algerije een netwerk onder de naam “Al Qaida in the Islamic Maghreb”, voorheen “Group for Call and Combat”, of “Groupe Salafiste pour la Prédication et le Combat”.

Dit netwerk heeft vertakkingen in landen als Algerije, Mali, Mauretanië, Niger, Nigeria, Senegal, Tsjaad. Zo is in Mali sprake van opkomst van de “Takfiri”, een aan Al Qaida gelieerde organisatie, die zich richt tegen westerse invloeden, de ontluikende democratie en tegen meer gematigde vormen van islam. Sinds maart 2004 heeft ook Tsjaad te maken met aanwezigheid van Al Qaida in the Islamic Maghreb. Wat betreft Nigeria, waar in twaalf deelstaten shariawetgeving is ingevoerd, kan de organisatie Boko Haram genoemd worden, de zogenaamde “Taliban van Nigeria”.

Genoemde landen kampen over het algemeen met extreme armoede, corruptie, slecht bestuur, slechte verbindingen en soms etnisch en ander geweld. Deze factoren worden dikwijls gezien als een gunstige voedingsbodem voor Jihadistisch extremisme. De meeste van deze landen scoren hoog in de failed states index van het Fund for Peace en Foreign Policy Magazine, waarin zij worden gekarakteriseerd als “critical” dan wel “in danger”.

In het beoogde onderzoek wordt bezien in hoeverre sprake is van bestaande organisaties die zijn aangesloten bij internationale jihadistische extremistische netwerken dan wel of het gaat om organisaties die van buiten worden opgezet. Volgens onderzoek naar de relatie tussen religie en conflict is gebleken dat conflicten waar religie een rol speelt moeilijker door onderhandelingen zijn te beëindigen en wreder van aard zijn.¹ Daarom is bij het onderzoek tevens van belang de vraag in hoeverre religieuze motieven bepalend zijn bij betreffende organisaties, dan wel dat andere – nationalistische, economische, ideologische - drijfveren de boventoon voeren. In dat gevallen spelen religieuze motieven een bijkomende rol.

Onderzoeksvragen

- Wat zijn algemene politieke, sociaal-economische en maatschappelijke kenmerken van de hieronder nader aangeduide landen in Noord Afrika?
- In hoeverre is er sprake van activiteiten van jihadistische extremistische organisaties? Welke organisaties zijn dat en waar bestaan die activiteiten uit? Hoe zien de organisatiestructuren er uit? Zijn het georganiseerde bewegingen of juist informele netwerken? Hoe worden deze activiteiten gemotiveerd?
- Is er sprake van internationale contacten van deze organisaties? Hoe lopen die? Gaat het om

---

¹ Zie bijvoorbeeld: Monica Duffy Toft, *Getting Religion? The Puzzling Case of Islam and Civil War*, *International Security*, Vol. 31, no. 4 (Spring 2007) 97 – 131, of: Monica Duffy Toft, *Religion, Civil War, and International Order*, *BCSIA Discussion Paper 2006-03*, Kennedy School of Government, Harvard University, July 2006.

reeds bestaande organisaties die in een internationaal netwerk worden opgenomen, of om internationale netwerken die zich over landen uitbreiden?

- Welke binnenlandse en buitenlandse factoren verklaren de aanwezigheid en opkomst van jihadistische extremistische organisaties?
- In hoeverre is religie een centraal motief voor betreffende organisaties, of in welke mate zijn andere overwegingen doorslaggevend?

Zoals hierboven aangegeven is het doel van het voorgestelde project het bieden van een toegankelijk inzicht in actuele ontwikkelingen op het gebied van extremistische jihadistische organisaties in Noord Afrika. Het onderzoek wordt geconcentreerd op de volgende landen: Algerije, Mali, Mauritanië, Niger, Nigeria, Senegal, Tsjaad. Ook banden tussen terroristische en criminele netwerken worden onderzocht.

In het onderzoek worden de definities aangehouden die de NCTb hanteert. Zo is terrorisme “het uit ideologische motieven dreigen met, voorbereiden of plegen van op mensen gericht ernstig geweld, dan wel daden gericht op het aanrichten van maatschappijontwrichtende zaakschade, met als doel maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen, de bevolking ernstige vrees aan te jagen of politieke besluitvorming te beïnvloeden.” Jihadisme wordt gezien als “... een extreme politieke ideologie die wordt gekenmerkt door een streven om door middel van het voeren van een ‘heilige oorlog’ tegen alle ongelovigen te voldoen aan de als goddelijk ervaren plicht om de islam over de hele wereld te verspreiden.”

Het onderzoek is daarmee gericht op de studie naar politieke ideologieën en de doorwerking van politieke ideologieën in terroristische activiteiten. Daarbij wordt in het bijzonder gekeken naar religie. Het gaat immers om actoren die religie gebruiken als politieke ideologie. Religie kan ook andere politieke functies vervullen, zoals wanneer religie onderdeel is van de etnische en tribale identiteit waarmee een groep zich wil onderscheiden van andere, of in gevallen waarin religie functioneert als instrument voor rekrutering van aanhang, van dekmantel voor politieke motieven of als manier om legitimiteit te verwerven.

Te gebruiken bronnen

Het onderzoek wordt voornamelijk gebaseerd op een kritische analyse van tekstbronnen en het gebruik van relevante literatuur.

Bronnenmateriaal wordt gezocht in websites, media-optredens en interviews van gevonden extremistische organisaties en hun publieke vertegenwoordigers.

Literatuur wordt onder andere gezocht in analyses en overzichten van de International Crisis Group, de Council on Foreign Relations, de Congressional Research Service, het Africa Center for Strategic Studies, het Afrika Studiecentrum, en artikelen in relevante wetenschappelijke tijdschriften.

Methode

Het onderzoek is een kwalitatieve analyse van teksten als speech-act, volgens methoden ontleend aan de leer der internationale betrekkingen en de politieke wetenschappen.

Wat betreft bronnen wordt getracht zoveel mogelijk gebruik te maken van authentieke bronnen van de organisaties die in de verschillende landen worden onderzocht. Daarbij kan het gaan om

beginselverklaringen, speeches van leiders en officiële documenten, die onder andere via het internet toegankelijk zijn.

Dat vraagt daarnaast om literatuurstudie om de teksten in een bredere analytische context te plaatsen. Daarbij kan worden aangesloten bij de stand van kennis die reeds binnen de NLDA aanwezig is en die vervolgens kan worden verdiept.

Relevantie voor NCTb en NLDA

Onderontwikkeling, armoede, slecht bestuur en interne conflicten kunnen een voedingsbodem zijn voor extremistische organisaties. Onderzoek naar de opkomst van jihadistische extremistische organisaties in Noord Afrika kan beter licht werpen op deze veronderstelling. Dat is van belang, gezien de geografische nabijheid van de te onderzoeken landen tot Europa.

Er is een veelheid aan contacten tussen deze regio en Nederland c.q. Europa. Jihadistisch extremisme kan zich verspreiden via vluchtelingenkampen, internationale migratiestromen, familiecontacten. Al Qaida en vergelijkbare organisaties kunnen hun zijn netwerken in de regio uitbreiden met de mogelijkheid deze ook beter naar Europa uit te bouwen.

Daarnaast zijn er economische betrekkingen die geschaad kunnen worden door smokkel, ontvoeringen en vormen van piraterij. Nigeria is een belangrijke leverancier van olie en Shell is een van de belangrijkste oliemaatschappijen in Nigeria.

Mogelijk kan het onderzoek bijdragen aan de kennisbank terrorisme van de NCTb.

Voor de Faculteit Militaire Wetenschappen – NLDA is het onderzoek relevant als ondersteuning van een lopend onderzoeksproject naar de religie als motiverende factor van statelijke en niet-statale actoren in de internationale betrekkingen. De resultaten van het onderzoek zullen worden gepubliceerd als uitgave in de reeks “Research Papers” van de Nederlandse Defensie Academie.

Kwaliteit en toegankelijkheid van de bronnen

Het onderzoek wil zich op wetenschappelijke literatuur en betrouwbare bronnen baseren. Daarbij is een kritische omgang met het gebodene uiteraard noodzakelijk en zullen bevindingen constant getoetst worden door de uitwisseling van gegevens en ervaringen.

Het is de bedoeling dat uitsluitend openbare bronnen worden geraadpleegd, zodat ook in alle openbaarheid over de resultaten van het onderzoek kan worden gerapporteerd.

Planning

juli/augustus 2010:	aantrekken junior-onderzoeker
september:	voorwerk wetenschappelijke inkadering onderzoek NLDA eerste versie staalkaart
oktober – december:	lees- en verwerkfase bronnen en literatuur raadplegen deskundigen
december:	concept versie gereed voor bespreking
1 januari 2011:	afronding onderzoek en finale rapportage

voorjaar 2010 Publicatie van de Nederlandse Defensie Academie in de reeks "Research Papers".

Begroting kosten

Voor het onderzoeksproject wordt een beginnend academicus / junior-onderzoeker aangetrokken die beschikt over een relevante opleiding en grondig kennis heeft van de Arabische taal en cultuur. De door de NCTb te financieren kosten bestaan dan ook uit de loon- en bureaunkosten voor de extra aan te trekken onderzoeker. De begeleiding door een Universitair Hoofddocent wordt gedaan vanuit de bestaande formatie van de Faculteit Militaire Wetenschappen - NLDA.

Salariskosten 5 maanden beginnend academicus:	€ 18.000
Bureaunkosten:	€ 4.000
Overige kosten (deelname conferenties, reiskosten):	€ 2.500
Totaal:	€ 24.500

Kort CV begeleider

[REDACTED]